

Uchwała Nr XV/196/2008
Rady Gminy Darłowo
z dnia 19 marca 2008 roku

w sprawie przyjęcia programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie na lata 2008-2013 dla Gminy Darłowo.

Na podstawie art. 18 ust 1 ustawy z dnia 8 marca 1990r o samorządzie gminnym (Dz.U z 2001r Nr 142, poz. 1591 z późn. zmian.) i art. 17 ust.1 pkt 1 ustawy z dnia 12 marca 2004r o pomocy społecznej (Dz. U. Nr 64 poz 593 z późn. zmian).

Rada Gminy uchwała co następuje:

§1

Przyjmuje się program przeciwdziałania przemocy w rodzinie na lata 2008-2013 dla Gminy Darłowo, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§2

Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Darłowo.

§3

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

PRZEWODNICZĄCY
RADY GMINY DARŁOWO
Władysław Krakowiak

Załącznik
do Uchwały Nr XV/196/2008
Rady Gminy Darłowo
z dnia 19 marca 2008 roku

**PROGRAM PRZECIWDZIAŁANIA
PRZEMOCY W RODZINIE
na lata 2008-2013
DLA GMINY DARŁOWO**

STYCZEŃ 2008

Motto

„Zasadnicze odkrycie, którego ja kiedyś dokonałem na własny użytek, a którego wszyscy uczestnicy procesu pomagania dokonują wcześniej czy później - nie możemy utożsamiać przemocy z zaburzeniami. Przemoc to nie zaburzenia emocjonalne, nie choroba. Przemoc to pewien rodzaj utrwalonej sytuacji międzyludzkiej, w której jest asymetria sił wykorzystywana do krzywdzenia innych osób. By zrobić coś z przemocą trzeba zrobić coś z tą sytuacją, ze środowiskiem rodzinnym. Nie możemy zmienić poszczególnych osób i oczekiwać, że przemoc ustanie. Trzeba po pierwsze - zmienić proporcje sił i zatrzymać bieg wydarzeń w tej rodzinie. Spowodować, żeby ktoś nie bił - obojętnie jakimi sposobami. Może trzeba, aby ktoś do tej rodziny wszedł, może trzeba postawić go po stronie słabszych sojuszników”.

Prof. Jerzy Melibruda
Niebieska linia, 0/1998 „Trzeci nurt”

ZAKRES MATERIAŁU

POSTANOWIENIA OGÓLNE	4
ROZDZIAŁ I. PODSTAWY PRAWNO-MERYTORYCZNE PROGRAMU	
PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY W RODZINIE	5
1. PRZEMOC W RODZINIE WYWBRANYCH DOKUMENTACH.....	6
1.1. Dokumenty ONZ (ratyfikowane).....	6
1.2. Dokumenty UNII EUROPEJSKIEJ (ratyfikowane).....	6
1.3. Dokumenty obowiązujące w Polsce.....	7
2. PRZEMOC, FORMY PRZEMOCY, CYKLE PRZEMOCY.....	8
3. MITY I STEREOTYPY O PRZEMOCY DOMOWEJ.....	10
4. SKUTKI PRZEMOCY DOMOWEJ.....	12
4.1. Przemoc wobec dzieci.....	12
4.2. Przemoc wobec kobiet.....	14
4.3. Przemoc wobec rodziców.....	16
4.4. Przemoc wobec rodzeństwa.....	17
4.5. Przemoc wobec starszych.....	17
4.6. Przemoc wobec osoby niepełnosprawnej.....	17
5. ZACHOWANIA SPRAWCÓW PRZEMOCY.....	18
ROZDZIAŁ II. ZASADY OGÓLNE BUDOWANEGO PROGRAMU	
PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY W RODZINIE	19
1. ZAŁOŻENIA.....	20
2. GMINNY PROGRAM PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY W RODZINIE - ELEMENTY SKŁADOWE.....	20
3. INSTYTUCJE I ORGANIZACJE ORAZ SŁUŻBY I ŚRODOWISKA WŁĄCZONE DO PROGRAMU.....	22
ROZDZIAŁ III. CELE SYSTEMU, ZADANIA, DZIAŁANIA	23
1. CEL I. ZAPOBIEGANIE WYSTĘPOWANIU PRZEMOCY W RODZINIE.....	24

2. CEL II. ZMNIEJSZENIE NEGATYWNYCH NASTĘPSTW O CHARAKTERZE SOCJOLOGICZNYM POZWALAJĄCYCH NA OCENĘ STOPNIA ŚWIADOMOŚCI SPOŁECZNEJ.....	26
3. CEL III. ZAPOBIEGANIE PRZEMOCY W RODZINIE.....	27
4. CEL IV. POPRAWA SKUTECZNOŚCI DZIAŁAŃ NA RZECZ OSÓB DOTKNIĘTYCH PRZEMOCĄ ORAZ MONITOROWANIE WYSTĘPOWANIA PRZEMOCY W RODZINIE, JEJ ROZMIARU I SKUTKÓW ORAZ EFEKTYWNOŚCI PODEJMOWANYCH DZIAŁAŃ.....	28
5. HARMONOGRAMY REALIZACJI CELÓW.....	29
6. ZASADY FINANSOWANIA.....	29

POSTANOWIENIA OGÓLNE

- 1. W celu efektywnego przeciwdziałania przemocy domowej oraz zmniejszenia jej negatywnych następstw w życiu społecznym i rodzinnym tworzy się Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, zwany dalej PROGRAMEM.**
- 2. Utworzenie programu jest zgodne z założeniami Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2006-2016 oraz Gminną Strategią Integracji i Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Darłowo na lata 2007-2013.**
- 3. Program jest integralną częścią Strategii Integracji i Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Darłowo na lata 2007 - 2013.**

ROZDZIAŁ I.

PODSTAWY PRAWNO-MERYTORYCZNE PROGRAMU PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY W RODZINIE

*„ Najbardziej niebezpiecznym miejscem na ziemi jest dom po
zmierzchu”*

E.Brandon (amerykański kryminolog)

*„ Prowadzenie badań stopniowo rozmywa mit szczęśliwego,
bezpiecznego domu rodzinnego”*

E.Jarosz (2005rok - badacz problemów przemocy domowej)

1. PRZEMOC W RODZINIE W WYBRANYCH DOKUMENTACH

1.1. Dokumenty ONZ (ratyfikowane)

- KARTA NARODÓW ZJEDNOCZONYCH 1945-ONZ popiera poszanowanie i przestrzeganie praw człowieka i podstawowych wartości bez względu na rasę, płeć, język lub wyznanie (art.55).
- POWSZECHNA DEKLARACJA PRAW CZŁOWIEKA 1948 (art.5) nie wolno torturować ani karać lub traktować w sposób okrutny, niehumanitarny, niegodny.
- MIĘDZYNARODOWY PAKT PRAW OBYWATELSKICH I POLITYCZNYCH 1966 (art.9). Każdy ma równe prawa do wolności i bezpieczeństwa osobistego.
- KONWENCJA w sprawie eliminacji form dyskryminacji kobiet z 1979 r. (art. 16) należy podjąć wszelkie konieczne działania w celu likwidacji dyskryminacji kobiet we wszystkich sprawach wynikających z zawarcia małżeństwa i stosunków rodzinnych.
- DEKLARACJA o eliminacji przemocy wobec kobiet z 1995 r. Dokument stanowi, iż przemoc wobec kobiet jest pogwałceniem praw kobiety.

1.2. Dokumenty UNII EUROPEJSKIEJ (ratyfikowane).

- KARTA PRAW UNII EUROPEJSKIEJ Z 2000R.

Karta potwierdza zakaz stosowania tortur i niehumanitarnych metod lub poniżającego traktowania albo karania (art.4), zakaz handlu istotami ludzkimi(art5.), zakaz dyskryminacji, w tym ze względu na płeć (art.21).

- PROGRAM DAPHNE

Na lata 2007-2013 przewidziana została kontynuacja działań na rzecz zwalczania i zapobiegania przemocy w rodzinie.

- REZOLUCJA PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO

W sprawie obecnej sytuacji i przyszłych działań w zakresie zwalczania przemocy wobec kobiet (2004/2020)

Parlament zalecił (dotyczy też Polski):

- uznanie przemocy wobec kobiet za naruszenie praw człowieka odzwierciedlający nierówny podział władzy pomiędzy płcią,
- przyjęcie strategii „ZERO TOLERANCJI”, względem wszystkich form przemocy wobec kobiet,

- opracowanie strategii i praktyk zwalczania przemocy domowej,
- uwzględnienie we wszystkich dokumentach, opracowaniach dotyczących przemocy, wpływu przemocy domowej na życie rodziny,
- stworzenie programów współpracy pomiędzy organami ścigania i wymiaru sprawiedliwości,
- uczulenie urzędników na problem przemocy,
- zapewnienie ofiarom lepszej ochrony lub wsparcia,
- wprowadzenie programów, podnoszących świadomość społeczną.

1.3. Dokumenty obowiązujące w Polsce

- Ustawa z dnia 26.10.1982 roku o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U z 2002r. Nr 147, poz. 1231 z póź. zm.)
- Ustawa z dnia 29.07.2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U z 2005r. Nr 180, poz. 1493)
- Ustawa z dnia 12.03.2004r. o pomocy społecznej (Dz. U 2004 Nr 64poz 593 z póź. zm.)

Przemoc domowa jest przestępstwem. Znana jest w polskim kodeksie prawnym jako przestępstwa znęcania się nad rodziną. Znajduje się w rozdziale „przestępstwa przeciwko rodzinie” (art.2007) obejmuje zarówno znęcanie się fizyczne i psychiczne. **JEST TO PRZESTĘPSTWO ŚCIGANE Z URZĘDU**, czyli organy ścigania zobowiązane są do wszczęcia postępowania, gdy istnieje uzasadnione podejrzenie, że doszło do przestępstwa. Policja ma prawo zatrzymać każdą osobę stwarzającą w sposób oczywisty bezpośrednie zagrożenie dla życia lub zdrowia ludzkiego, a także mienia.

Policjant z mocy ustawy ma obowiązek:

- zapewnić bezpieczeństwo pokrzywdzonemu,
- dokonać zapisu służbowego, który może być wykorzystany w sprawie,
- przekazać sprawę policjantowi zajmującemu się przemocą.

Natomiast art.14 ust.2 „Ustawy o zawodzie lekarza” zwalnia lekarza z zachowania tajemnicy, jeżeli jego pacjentowi lub rodzinie pacjenta zachowanie jej, grozi utratą życia lub zdrowia.

2. PRZEMOC, FORMY PRZEMOCY, CYKLE PRZEMOCY

PRZEMOC

Przemoc w rodzinie - to zamierzone i wykorzystujące przewagę sił działanie przeciw członkowi rodziny, naruszające prawa i dobra osobiste, powodujące cierpienie i szkody.

Przemoc w rodzinie:

- **JEST INTENCJONALNA**

Jest zamierzonym działaniem człowieka i ma na celu podporządkowanie ofiary.

- **UTRUDNIA SAMOOBRONĘ Z UWAGI NA WYRAŻNĄ ASYMETRIĘ SIŁ**

W realizacji jedna ze stron ma przewagę nad drugą, ofiara jest słabsza a sprawca silniejszy.

- **NARUSZA PRAWA I DOBRA OSOBISTE**

Sprawca wykorzystuje przewagę sił, narusza podstawowe prawa ofiary (prawo do nietykalności fizycznej, godności, szacunku, itp.)

- **POWODUJE CIERPIENIE I BÓL**

Sprawca naraża zdrowie i życie ofiary na poważne szkody. Doświadczenie bólu i cierpienia sprawia, że ofiara traci lub ma mniejszą zdolność do samoobrony.

FORMY PRZEMOCY

Przemoc fizyczna - popychanie, duszenie, obezwładnianie, przytrzymywanie, policzkowanie, szczypanie, kopanie, bicie otwartą ręką, pięścią, bicie przedmiotami, polewanie substancjami żrącymi, porzucanie w niebezpiecznej okolicy, użycie broni, nieudzielanie pomocy, itp.

Przemoc psychiczna - wymuszanie poglądów, religii, pochodzenia, narzucanie własnych poglądów, wmawianie choroby psychicznej, izolacja społeczna, domaganie się posłuszeństwa, ograniczenie snu i pożywienia, stosowanie gróźb, itp.

Przemoc seksualna - wymuszanie pożycia seksualnego, wymuszanie nieakceptowanych pieszczot i praktyk seksualnych, wymuszanie seksu z osobami trzecimi, sadystyczne formy współżycia, krytyka zachowań seksualnych, itp.

Przemoc ekonomiczna - odbieranie zarabianych pieniędzy, uniemożliwianie podjęcia pracy zarobkowej, nie zaspokajanie podstawowych potrzeb, itp.

Błędne koło poczucia mocy i kontroli

Przemoc domowa nie jest czynem jednorazowym. Często ma długą historię (kilkunastoletnią). Ma ona swoją prawidłowość w formie cyklu. Cykl przemocy składa się z następujących po sobie faz.

CYKL PRZEMOCY

Cykl przemocy składa się:

1. Faza narastającego napięcia - początek, to wyczuwalny wzrost napięcia. Przyczyny napięcia mogą tkwić poza rodziną, czasem błahostki powodują wzrost napięcia, zaczyna pojawiać się agresja.

2. Faza ostra przemocy (gorąca) - występuje wybuch agresji, sprawca z normalnego człowieka zamienia się w kata, może dokonywać strasznych czynów nie zwracając uwagi na krzywdę innych. W tej fazie najczęściej ofiary decydują się wzywać pomoc.

3. Faza miodowego miesiąca - faza skruchy i okazywania miłości, sprawca jakby na nowo uwodzi ofiarę, sprawca dostrzega to co się wydarzyło. Próbuje załagodzić sytuację, przeprosza. Przekonuje ofiarę, że będzie inaczej. Ofiara wbrew zdrowemu rozsądkowi, wgłębi serca właśnie tego pragnie. Sprawca nie jest w stanie długo wytrzymać w takiej roli. Z jakiegoś powodu ponownie narasta napięcie.

Przemoc z czasem nasila się, a z roku na rok jest coraz gorzej. Sprawca często zaczyna od uszczypliwej uwagi, lekkiego podcięcia, by po jakimś czasie uszkodzić ciało ofiary i stosować wymyślne tortury, a zdarza się, że w konsekwencji dochodzi do zabójstwa. Sprawcą izoluje ofiarę, skazując ją tylko na siebie.

3. MITY I STEREOTYPY O PRZEMOCY DOMOWEJ

Wiele społeczeństw a probuje przemoc w domu. Świadczą o tym chociażby powszechnie panujące mity, stereotypy i porzekadła utrudniające prawidłowe reagowanie na akty brutalności czy okrucieństwa wobec bliskich. Wszystkie mity przekonują o słuszności braku reakcji ze strony świadków przemocy, ofiary zmuszają do milczenia a sprawców utwierdzają w przekonaniu o bezkarności i słuszności czynów.

MITY O PRZEMOCY DOMOWEJ:

1. PRZEMOC w rodzinie to sprawa prywatna, nikt nie powinien się wtrącać.

NIEPRAWDA

Przemoc, wykorzystywanie, bicie, krzywdzenie osób bliskich jest przestępstwem tak samo groźnym i podlegającym karze jak przemoc wobec obcych. Fakt zawarcia małżeństwa czy mieszkanie pod jednym dachem nie stanowi okoliczności zezwalającej na przemoc ani nie znosi odpowiedzialności za czyny karalne przez prawo.

2. PRZEMOC zdarza się tylko w rodzinach z marginesu społecznego.

NIEPRAWDA

Przemoc występuje we wszystkich grupach społecznych, niezależnie od poziomu wykształcenia czy sytuacji materialnej.

3. PRZEMOC występuje tylko wtedy, gdy są widoczne ślady na ciele ofiary.

NIEPRAWDA

Przemoc to nie tylko działania pozostawiające siniaki, złamania czy oparzenia, to także poniżanie, obelgi, zmuszanie do określonych zachowań, grożenie, zastraszanie.

4. OFIARY przemocy w rodzinie akceptują przemoc.

NIEPRAWDA

Ofiary przemocy domowej zawsze próbują się bronić, ich działania są jednak mało skuteczne. Wypróbują różne, często błędne sposoby obrony, które w konsekwencji powodują nasilenie przemocy.

5. To był jednorazowy incydent, który się nie powtórzy.

NIEPRAWDA

Przemoc domowa rzadko jest jednorazowym incydem. Jeżeli nie zostaną podjęte stanowcze działania wobec sprawcy przemoc się powtórzy.

6. Gdyby naprawdę ofiara cierpiała, odeszłaby od sprawcy.

NIEPRAWDA

Ofiary cierpią, nikt nie lubi być bity i poniżany. To, że ofiary nie odchodzą od sprawcy wynika zwykle z ich zależności od sprawcy, z nacisków jakim są poddawane ofiary, ze strony sprawców, także rodziny, kolegów, sąsiadów.

7. Przyczyną przemocy domowej jest alkohol.

NIEPRAWDA

Nawet uzależnienie od alkoholu nie zwalnia od odpowiedzialności za czyny dokonywane pod jego wpływem. Alkohol ułatwia stosowanie przemocy, sprawcy często piją, by znęcać się i bić swoich bliskich, a stanem nietrzeźwości próbują usprawiedliwić swoje zachowanie, by uniknąć odpowiedzialności.

8. Osoby używające przemocy muszą być chore psychiczne.

NIEPRAWDA

NIE MA BEZPOŚREDNIEGO związku między przemocą a chorobą psychiczną. Przemoc jest demonstracją siły i chęci przejęcia całkowitej kontroli nad drugą osobą.

9. Gwałt w małżeństwie nie istnieje.

NIEPRAWDA

Każdy ma prawo do decydowania o swoim życiu intymnym (art. 168 Kk).

4. SKUTKI PRZEMOCY DOMOWEJ

4.1. Przemoc wobec dzieci.

U dziecka doznającego przemocy występują problemy zdrowotne. Podstawowym problemem zdrowotnym dzieci ofiar przemocy są zaburzenia psychosomatyczne, które objawiają się zazwyczaj chorobami przewlekłymi.

Oprócz ewidentnych objawów w postaci siniaków, zadrapań, ran po oparzeniach, występują objawy psychosomatyczne m.in. bóle brzucha, głowy, wypryski, spowolnienie i zahamowanie rozwoju psychoruchowego. Występują zaburzenia snu, łaknienie, moczenie nocne, łysienie plackowate.

Dzieci doświadczające (krzywdzone) przemocy w domu, nie przyznają się, często podają powody typu „potknęłam się, pies mnie podrapał” itp. Następstwa przemocy wobec dzieci to przede wszystkim:

ZESPÓŁ DZIECKA KRZYWDZONEGO - to nazwa jednostki klinicznej występująca u małych dzieci.

Pamiętać należy, że dzieci doświadczają przemocy w dwojaki sposób:

- będąc celem ataków sprawcy,
- będąc świadkiem ataków, mogą słyszeć tylko odgłosy, ale i tak bardzo cierpią.

Skutki przemocy w dzieciństwie odczuwane są przez długie lata i mają wpływ na życie dorosłe w formie :

- zaburzenia podstawowych funkcji życiowych w wyniku zaniedbania,
- nadpobudliwość psychoruchowa, trwałe zaburzenia rozwoju mózgu u niemowląt,
- dalsze niekorzystne następstwa somatyczne i emocjonalne,
- 90% sprawców przemocy w rodzinie także w dzieciństwie doznawało przemocy,
- 70% dzieci po 3 latach stosowania przemocy wykazuje opóźnienia w rozwoju psychoruchowym,
- 43-70% ofiar przemocy wykazuje objawy stresu pourazowego.

Krzywdzenie dzieci przez dorosłych można podzielić na cztery kategorie:

- celowe wyrządzanie im krzywdy,
- mimowolne wyrządzanie krzywdy np. kiedy dziecko broni matkę lub innego członka rodziny przed sprawcą,
- stworzenie środowiska (rodziny), w którym dzieci są świadkami przemocy lub jej skutków,

- wykorzystywanie dziecka, by kontrolować maltretowaną partnerkę podczas trwania związku, albo już po rozwodzie.

Praca z dzieckiem krzywdzonym powinna polegać:

- na zwiększeniu poczucia bezpieczeństwa,
- przywróceniu zaufania do świata,
- nabyciu przez dziecko umiejętności rozpoznawania świata,

UWAGA!

- Przyjmuje się, że dzieci uczą się agresywnego zachowania jako podstawowego stylu kontroli otoczenia społecznego i fizycznego,
- Przyjmuje się, że dzieci - świadkowie przemocy, uczą się od matki jej zachowania, dotyczy to zwłaszcza dziewczynek.

ALKOHOLOWY ZESPÓŁ PŁODOWY (FAS) - jest wynikiem przemocy wobec dziecka w łonie matki. Narzędziem przemocy jest wypijany alkohol w trakcie ciąży. Jest on klinicznie rozpoznany zespół chorobowy. Do głównych objawów FAS zalicza się:

- opóźnienie rozwoju fizycznego,
- anomalie struktury i funkcji mózgu, w tym zaburzeń emocjonalnych,
- nieprawidłowa budowa głowy, twarzy, kończyn.

Zespół FAS charakteryzuje się niską wagą urodzeniową i złym stanem ogólnym noworodka (wady serca, opóźnieniem rozwoju psychoruchowego). Objawom tym towarzyszą różnego rodzaju zaburzenia neurologiczne oraz obniżenie sprawności intelektualnej oraz zaburzenia zachowania.

Zmiany te są efektem bezpośredniego teratogennego działania alkoholu na płód, który powoduje między innymi jego niedotlenienie, niedobory hormonalne oraz hamuje rozmnażanie i zróżnicowanie komórek płodowych.

Pamiętajmy, że żadna ilość alkoholu spożytego przez kobietę w ciąży nie jest bezpieczna. I dlatego tylko abstynencja alkoholowa jest gwarantem bezpieczeństwa.

Spożywanie przez matkę alkoholu w trakcie ciąży naraża dziecko na duże prawdopodobieństwo zaburzeń funkcji czuciowych i ruchowych. Nieprawidłowości w zmyśle wzroku, słuchu, koordynacji ruchowej.

Zauważono, że zaburzenia w zachowaniu utrzymują się aż do wieku dorosłego.

FAZY ŻYCIA A FAS

- I. U dzieci najmłodszych szczególną uwagę zwraca się na problemy z koncentracją, nadmierną drażliwość i zaburzenia snu.
- II. W wieku przedszkolnym zauważalna jest nadmierna ruchliwość, rozkojarzenie i kapryśnienie. Według opiekunów, rodziców tych dzieci są one „żywym srebrem” „w pełni gotowości” i wymagają całodobowej opieki. Dzieci te nie są w stanie pojąć związków przyczynowo-skutkowych, mają problemy z pamięcią i logicznym myśleniem.
- III. W pierwszych latach szkoły u znacznej grupy dzieci z FAS rozpoznawany jest zespół dziecka z deficytem uwagi ADHD(objawy bardziej nasilone).
- IV. Kolejne lata szkolne, to kolejne lata porażki. W tym okresie szkolnym są zaburzenia kontaktów międzyludzkich. Okres dojrzewania oznacza słabą zdolność oceny sytuacji, problemy z myśleniem abstrakcyjnym oraz bardzo niską umiejętność samodzielnego rozwiązywania problemów i podejmowania decyzji. Wiele dzieci z FAS nie kończy żadnej szkoły.

UWAGA 1! W życiu dorosłym osoby te odczuwają istotne trudności ze znalezieniem i utrzymaniem pracy. Często są funkcjonalnymi analfabetami. Wykazują słabe umiejętności funkcjonowania społecznego. Mają problemy z utrzymaniem związków interpersonalnych.

UWAGA 2! Na świat przychodzi więcej dzieci z FAS, niż z Zespołem Downa.

UWAGA 3! Większość przypadków FAS pozostaje nie zdiagnozowana lub zdiagnozowana niewłaściwie.

Według danych na rok 1991 w samym USA co roku rodzi się ponad 5000 dzieci z FAS. Od 35000 do 50000 ma inne zaburzenia alkoholowe.

Ta specyficzna forma przemocy wobec dzieci, przeraża w swoim obrazie, te dzieci nigdy nie będą prawidłowo funkcjonowały.

4.2. Przemoc wobec kobiet

Kobiety i mężczyźni mają takie same prawa. Nie istnieją żadne dokumenty, w których stwierdza się, że może być inaczej. Prawa kobiet są prawami człowieka. To proste stwierdzenie nie znajduje często odzwierciedlenia w rzeczywistości. W większości krajów świata miejscem, w którym kobieta najbardziej narażona jest na

przemoc, jest jej własny dom. Przemoc domowa nie zna granic pomiędzy państwami, kulturami czy klasami społecznymi.

UWAGA! (Kampania STOP PRZEMOCYWOBEC KOBIET)

Należy pamiętać że:

- więcej kobiet w wieku 15-44 lat umiera na skutek przemocy niż na raka, malarię czy w wypadkach drogowych,
- w ciągu swego życia co trzecia kobieta zostaje pobita, zmuszona do uprawiania seksu lub pada ofiarą innych naruszeń praw człowieka,
- 70% zamordowanych kobiet ginie z rąk swoich partnerów,
- najczęstsze przyczyny zgonu w czasie ciąży to morderstwo ze strony partnera.

Kobiety ofiary często zachowują się niezrozumiale dla otoczenia. Mają wiele sposobów zaprzeczania stosowania przemocy fizycznej. Potrafią wyjaśnić siniaki, oparzenia, złamania w taki sposób, aby odwrócić uwagę od sprawcy. Latami doświadczana przemoc powoduje, że w otoczeniu mówi się o nich: „to jakaś wariatka”, „ona chyba to lubi”.

Wielokrotnie wycofują się z podejmowanych działań.

Należy zaznaczyć, że wszelkie zachowania kobiety maltretowanej są następstwem „PRANIA MÓZGU” czy w późniejszym czasie stresu pourazowego. Sprawca przemocy uruchamia techniki manipulacyjne np. jeśli gdzieś pójdziesz - to zabiję dziecko.

Kobietę ofiarę przemocy charakteryzuje:

- bierność i rezygnacja (syndrom wyuczonej bezradności), tak wiele razy oczekiwała pomocy, pukała do wielu drzwi i nic, nadal była w punkcie wyjścia, kolejny raz usłyszała, że „nikt ci nie uwierzy”- sprawca przemocy wygrał,
- ma tak niską samoocenę, że wycofuje się z życia, żyje z poczuciem winy, że jest przecież taka niedobra,
- choruje somatycznie, przewlekłe, występują poronienia, często uszkodzenia pochwy, krwawienia z dróg rodnych,
- wybucha radością, potem płacze, wpada z jednej skrajności w drugą - potwierdza swój wizerunek „to wariatka”,
- nie potrafi zasnąć spokojnie, zasypianie i sen to wielki lęk, strach o siebie i innych,
- myśli samobójcze, próby samobójcze, samobójstwa,
- przyjmuje duże ilości leków uspokajających, zaczyna pić, często dochodzi do uzależnienia.

Wszyscy pomagający ofiarom przemocy nie powinni zapominać, że ZESPÓŁ STRESU POURAZOWEGO jest jednostką chorobową kliniczną. Może zdarzyć się, że ofiara nie potrafi z niego wyjść nawet po zmianie sytuacji. W tym Zespole ofiara czuje się tak jakby jej uczucia znajdowały się w stanie zamroczenia. Towarzyszy temu gotowość do nagłego pojawienia się reakcji ucieczki lub walki bez sytuacyjnej konieczności. Towarzyszące wizje to wstrząsające wspomnienie. To właśnie ten stan powoduje wiele tych nieakceptowanych i niepokojących środowisko zachowań.

UWAGA! „Należy pamiętać, że KAT I OFIARA NIE POMOGĄ SOBIE SAMI”
(PARPA)-NIEBIESKA LINIA

Centrum Praw Kobiet prowadziło badania na temat przyczyn, dla których ofiary wycofują swoje skargi. W wyniku badań ustalono następujące czynniki mające wpływ na podjęcie decyzji:

- względy praktyczne,
- dobro dzieci,
- zastraszanie ze strony partnera,
- miłość do partnera i wiara, że się poprawi,
- względy ekonomiczne,
- brak wiary w skuteczność wymiaru sprawiedliwości,
- obawa przed potępieniem środowiska,
- względy religijne.

OSOBY DOZNAJĄCE PRZEMOCY POZOSTAJĄ w krzywdzącym związku ponieważ:

- odczuwają lęk przed zemstą ze strony sprawcy
- odczuwają wstyd i upokorzenie
- są zależne w różny sposób psychologiczny, socjologiczny, ekonomiczny od sprawcy,
- ze względu na uwarunkowania środowiskowe i religijne,
- obwiniają siebie, za przemoc.

4.3. Przemoc wobec rodziców

Najczęstsze formy przemocy dzieci wobec rodziców to przemoc psychiczna: szantaż, wyzwiska. Wielu rodziców uważa się za fizycznie i emocjonalnie zranionych

i skrzywdzonych przez swoje dzieci. Często milczą, nie mówią o doznanych krzywdach. Ogólnie matki częściej padają ofiarami przemocy ze strony córek i synów w różnym wieku, a ojcowie są ofiarami przemocy starszych dzieci płci męskiej. Przemoc wobec ojców sięga 8% a wobec matek 11%. Stwierdzono także, że 25% matek samotnie wychowujących dzieci jest regularnie bita przez nastoletnie dzieci. Z wiekiem dzieci rośnie agresja synów a maleje córek. Często dorośli podkreślają swoją dominację nad dzieckiem, a przejście z ofiary do sprawcy to już bardzo krótka droga.

4.4. Przemoc wobec rodzeństwa

Pojęcie „przemoc wobec rodzeństwa” obejmuje akty agresji, przemocy wobec brata lub siostry. Nie należy traktować wszelkich kłótni między rodzeństwem jako przemocy. Przemoc to przede wszystkim znęcanie się nad słabszym. Ofiarą pada ten, kto nie może stawiać oporu, nie posiada autorytetów. Uważając, że konflikty są przejawem dorastania, rodzice bagatelizują ten fakt. Niezależnie od wieku dziewczynki znają więcej wulgarnych słów, natomiast chłopcy mają siłę fizyczną. Przemoc między rodzeństwem często jest skutkiem zrywania więzi rodzinnej.

4.5. Przemoc wobec starszych

Zjawisko to jest nie zbadane. Doświadczanie przemocy od bliskich budzi u ludzi starszych poczucie winy. A rodzina prowadzi grę, którą należy nazwać „zmową milczenia”. Człowiek starszy zarzuca sobie, że nie umiał wychować dzieci i teraz dlatego cierpi. Ludzie starsi z uwagi na wiek i stan zdrowia są wyizolowani. Należy pamiętać, że sprawcami nadużyć wobec osób w podeszłym wieku są wspólnie zamieszkujący bliscy, którzy w jakiś sposób uważają, że muszą się nimi opiekować.

4.6. Przemoc wobec osoby niepełnosprawnej

Zjawisko to jest zbadane. Cechą charakterystyczną tego zjawiska jest to, że właśnie dla tej grupy osób można bardzo dużo zrobić, jednak z uwagi na brak zaangażowania wycofujemy się z podejmowania działań.

Podstawowe formy przemocy wobec tej grupy osób:

- brak sukcesywnych działań mających na celu likwidację barier architektonicznych (czynniki społeczne)
- wykorzystywanie świadczeń pieniężnych osób niepełnosprawnych przez zdrowych członków rodziny.

5. ZACHOWANIA SPRAWCÓW PRZEMOCY

Sprawcy przemocy skutecznie kamuflują swoje prawdziwe oblicze i manipulują nie tylko swoimi ofiarami, ale także otoczeniem. Wykorzystują różne strategie do zmniejszania wagi popełnionych czynów. Z czasem sam zaczyna wierzyć w wymyślone przez siebie metody postępowania. Próbuje wmówić, że to był wypadek, że ma ciężkie życie, że przez ten wieczny brak pieniędzy, itd.

Sprawca przemocy przyjmuje charakterystyczne postawy wobec swojego czynu:

- kwestionowanie odpowiedzialności - próbuje przekonać, że ulega siłom nad którymi nie panuje,
- kwestionowanie szkody - sprawca nie kwestionuje odpowiedzialności, nie zaprzecza, ale próbuje przekonać, że nic takiego się nie stało,
- kwestionowanie ofiary - sprawca nie neguje odpowiedzialności za szkody, ale ludziom, którzy cierpieli odmawia prawa do nazywania siebie ofiarami jego czynów. Swoje zachowanie przedstawia jako akt zemsty, kary, odpłaty,
- potępienie - potępiających - sprawca odbiera prawo do oceniania jego czynu. W tej sytuacji chodzi o odwrócenie uwagi od tego co zrobił, na motywy czy zachowania osób, które mogą go usprawiedliwić.

Mężczyźni stosujący przemoc wobec żon wg badaczy problemu, są niepewni siebie, z poczuciem niskiej wartości, niedostosowani i przede wszystkim towarzyszy im lęk przed porzuceniem. Charakteryzują się także słabymi umiejętnościami życia w społeczeństwie (Goldstein i Rosenbaum 1985). Badania kliniczne potwierdziły, że 25% sprawców przemocy ma zaburzenia psychiczne. Odnotowano także fakt, że sprawcy przemocy mają problemy osobowościowe i psychologiczne. Nadużywają leków, alkoholu, narkotyków. Mają bardzo słabą kontrolę impulsów, występują u nich zaburzenia pourazowe, niska odporność na stres. Charakteryzują ich zachowania aspołeczne oraz to, że pochodzą głównie ze środowisk w których dominowała przemoc (O'Leary 1993, Sanders 1995).

Uwaga! Badania socjologiczne potwierdziły, że 4 spośród 5 mężczyzn sprawców przemocy było w dzieciństwie świadkami przemocy stosowanej przez ojców wobec matek, lub było jej ofiarami.

ROZDZIAŁ II.
ZASADY OGÓLNE BUDOWANEGO PROGRAMU
PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY W RODZINIE

1. ZAŁOŻENIA

System przeciwdziałania przemocy w rodzinie w Gminie Darłowo.

1. Najważniejsze jest bezpieczeństwo ofiary,
2. Za przemoc odpowiedzialny jest zawsze sprawca przemocy, bez względu na to co zrobiła ofiara,
3. Nikt nie może stosować przemocy wobec drugiego człowieka,
4. Nie ma żadnego uzasadnienia i usprawiedliwienia przemocy domowej,
5. Podstawowe założenie i zadania to zatrzymanie przemocy, bez tego należy stwierdzić, że działanie jest nieskuteczne,
6. Ofiara przemocy domowej cierpi na skutek wieloletnich, wielokrotnych urazów o tyle tragiczniejszych, ponieważ dotyczą najbliższych sobie osób,
7. Za zrozumiałe i dopuszczalne przyjmujemy wahania i niekonsekwencje w zachowaniu i decyzjach ofiar przemocy, ponieważ jest to jeden z objawów doznawanego urazu.

2. GMINNY PROGRAM PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY W RODZINIE - ELEMENTY SKŁADOWE

1. Gminny Koordynator ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie przy GOPS w Darłowie.

Proponowany zakres działań:

- analiza wniosków wpływających do GKRPA pod kątem przemocy domowej,
- kierowanie i koordynowanie pracą Interdyscyplinarnego Zespołu ds. Przeciwdziałania Przemocy Domowej,
- przyjmowanie wszelkich informacji związanych z przemocą,
- tworzenie własnych dokumentów potwierdzających występowanie przemocy np. notatka służbowa,
- prowadzenie rozmów z ofiarami przemocy „Niebieska Karta”,
- prowadzenie dyżurów,
- występowanie z wnioskami do prokuratury i policji,
- wspieranie ruchu samopomocowego,
- odwoływanie się od decyzji prokuratora,
- motywowanie sprawców przemocy do podejmowania działań naprawczych,
- monitorowanie zjawiska przemocy na terenie Gminy, szkół,

- występowanie w charakterze świadków w sprawach z przestępstwa z art. 207 Kk tj.za znęcanie się nad rodzinami.

2. Interdyscyplinarny Zespół ds. Przemocy w Rodzinie

Zadania Zespołu:

- przeprowadzanie szczegółowego rozeznania,
- przygotowanie optymalnego planu pomocy,
- pełnienie roli grupy wsparcia,
- kierowanie wniosków do prokuratury i sądu
- zapraszanie na rozmowy indywidualne sprawców i ofiary przemocy,
- ścisła współpraca z Gminną Komisją Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.

3. Punkty Interwencji Kryzysowej lub Punkty Informacyjno - Konsultacyjne.

Zadania:

- zasada bliżej zagrożonego środowiska,
- przygotowanie wstępnej diagnozy,
- udzielanie wsparcia i informacji,
- pomoc w redagowaniu pism,
- przekazywanie materiałów edukacyjnych,
- wspieranie ofiary przemocy w rodzinie,

4. Grupy wsparcia dla kobiet ofiar przemocy.

5. Zespół Interwencji Domowej:

- przeprowadzanie rozeznania w miejscu dokonywania przemocy,
- rozeznanie środowiska,
- udzielanie informacji o formach zachowania się w sytuacji przemocy,
- doprowadzanie do przerwanie zмовы milczenia związanego z przemocą.

6. Pracownicy socjalni pracujący w swoich rejonach pracy socjalnej będą pełnić funkcję „Doradców- przyjaciół”

Zadania:

- wykreowanie pracowników socjalnych jako osób pierwszego kontaktu w sprawach przemocy,
- monitorowanie rodzin dotkniętych przemocą,
- realizacja procedury „Niebieska Karta”.

7. Pracownicy zatrudnieni w strukturach GOPS w Darłowie bez względu gdzie pracują, będą stanowili ogniwo w systemie przygotowania do profesjonalnej pomocy w zakresie:

- wysłuchanie,
- udzielenie wskazówek w zakresie szukania pomocy.

8. W każdym sołectwie osoba przygotowana profesjonalnie do pomocy ofierze przemocy.

Zadania:

- zmiana stereotypów i mitów o przemocy,
- wysłuchanie,
- udzielenie wskazówek w zakresie szukania pomocy.

9. Wyznaczanie procedur zgłaszania przemocy wobec dzieci oraz członków rodzin przez szkołę do GOPS Darłowo.

10. Ustalenie form współpracy i dokumentowania przemocy przez służbę zdrowia.

Należy pamiętać, że zaświadczenie lekarskie jest tylko potwierdzeniem faktu.
Dowodem jest opinia lekarza biegłego.

11. Grupy edukacyjne dla sprawców przemocy.

12. Współpraca z instytucjami prowadzącymi HOSTELE oraz OŚRODKI INTERWENCJI KRYZYSOWEJ.

3. INSTYTUCJE I ORGANIZACJE ORAZ SŁUŻBY I ŚRODOWISKA WŁĄCZONE DO PROGRAMU

- Urząd Gminy Darłowo,
- Policja,
- GKRPA w Darłowie,
- Pomoc społeczna i jej jednostki,
- Przedszkola, szkoły i placówki edukacyjne,
- Zakłady Opieki Zdrowotnej,
- Organizacje pozarządowe,
- Kościoły,
- Społeczność lokalna, środowiska i osoby fizyczne,
- Media.

ROZDZIAŁ III. CELE SYSTEMU, ZADANIA, DZIAŁANIA

„Okrucieństwa nie wolno ukrywać, należy je tępić”
dr Tetmajerowa 2005

1. CEL I. ZAPOBIEGANIE WYSTĘPOWANIU PRZEMOCY W RODZINIE

Zapobieganie poprzez podnoszenie świadomości społecznej oraz ograniczenie zaburzeń życia społecznego z występowaniem przemocy.

Adresaci: dzieci, młodzież, dorośli, rodziny, społeczność lokalna.

	ZADANIA		DZIAŁANIA	REALIZATOR LUB KOORDYNATOR
1.	Edukacja dzieci i młodzieży w zakresie psychologii, konfliktów, sposobów radzenia sobie ze stresem i agresją swoją oraz rówieśników.	1.1 1.2 1.3	Prowadzenie zajęć wychowawczych oraz zajęć informacyjno-edukacyjnych, Wspieranie form spędzania czasu wolnego sprzyjających zachowaniu nieagresywnemu, Opracowanie i realizacja programów szkolnych w zakresie profilaktyki i prewencji przemocy	Pracownicy GOPS odpowiedzialni za realizację PROGRAMU
2.	Edukacja przedmałżeńska i rodzinna.	2.1 2.2 2.3 2.4	Poradnictwo w zakresie radzenia sobie ze stresem. Edukacja w zakresie życia rodziny. Kursy dla młodych rodziców. Szkolenia dla kobiet w ciąży.	Pracownicy GOPS odpowiedzialni za realizację PROGRAMU
3	Wspieranie rozwoju i zwiększanie dostępności do nieograniczonych sposobów rozwiązywania konfliktów społecznych i rodzinnych z uwzględnieniem osoby niepełnosprawnej.	3.1 3.2 3.3	Promowanie mediacji jako formy rozwiązywania konfliktu. Promowanie działań naprawczych na rzecz rodziny. Warsztaty dla rodzin i innych grup zawodowych dotyczące nieagresywnego rozwiązywania konfliktów.	Pracownicy GOPS odpowiedzialni za realizację PROGRAMU

4	Promowanie Systemu w tym możliwości otrzymania pomocy przez ofiary i sprawców przemocy.	4.1	Wydanie Gminnego Biuletynu	Pracownicy GOPS odpowiedzialni za realizację PROGRAMU
		4.2	Przygotowanie pracowników włączonych w system pomocy w zakresie udzielania informacji.	
5	Promowanie nieagresywnych zachowań w środowiskach dzieci oraz ograniczenie „promowania” zachowań agresywnych.	5.1	Kampania informacyjna poprzez wydawanie Gminnego Biuletynu	Pracownicy GOPS odpowiedzialni za realizację PROGRAMU
		5.2	Promowanie imprez integracyjnych rodzinnych	

Wskaźniki osiągnięcia celu I

- liczba zrealizowanych godzin edukacyjnych,
- liczba rodzin objętych działaniem wspierającym i edukacyjnym,
- liczba osób dorosłych objętych poradnictwem,
- wskaźnik badań ankietowych lub innych o charakterze socjologicznym pozwalających na ocenę stopnia świadomości społecznej.

2. CEL II. ZMNIEJSZENIE NEGATYWNYCH NASTĘPSTW O CHARAKTERZE SCDCJOLOGICZNYM POZWALAJĄCYCH NA OCENĘ STOPNIA ŚWIADOMOŚCI SPOŁECZNEJ

Adresaci: osoby dotkniętej przemocą, ofiary i świadkowie.

Nr.	ZADANIA		DZIAŁANIA	REALIZATOR LUB KOORDYNATOR
1.	Udzielanie pomocy i wsparcia osobom dotkniętym przemocą i pozostającym w rodzinie lub dotychczasowym miejscu pobytu	1.1 1.2 1.3 1.4 1.5 1.6	Poradnictwo medyczne, psychologiczne, rodzinne, prawa socjalne. Praca socjalna. Aktywizacja zawodowa. Interwencja kryzysowa. Grupy wsparcia. Promocja i realizacja system „Niebieska karta”, „Niebieska linia”.	Pracownicy GOPS odpowiedzialni za realizację PROGRAMU
2.	Ochrona przed dalszym krzywdzeniem przez sprawcę	2.1 2.2	Odseparowanie sprawcy. Zakaz kontaktowania się z osoba pokrzywdzoną.	Pracownicy GOPS odpowiedzialni za realizację PROGRAMU
3.	Udzielenie pomocy i wsparcia osobom dotkniętym przemocą i zmuszonym do opuszczenia dotychczasowego miejsca zamieszkania	3.1 3.2	Udzielenie bezpiecznego schronienia dzieciom ofiar przemocy (rodzicielstwo zastępcze). Pomoc socjalna osobom dotkniętym przemocą.	Pracownicy GOPS odpowiedzialni za realizację PROGRAMU
4.	Działania realizowane w ramach Gminnego Programu Przeciwdziałania i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.	4.1	Wszystkie działania wynikające z ustawy, które uważa się za przeciwdziałające przemocy w rodzinie.	Pracownicy GOPS odpowiedzialni za realizację PROGRAMU

Wskaźniki osiągnięcia celu:

- liczba porad udzielonych osobom dotkniętym przemocą,
- liczba osób objętych poradnictwem i wsparciem,
- liczba interwencji kryzysowych.

3. CEL III. ZAPOBIEGANIE PRZEMOCY W RODZINIE

Adresaci: sprawcy przemocy.

Nr.	ZADANIA		DZIAŁANIA	REALIZATOR LUB KOORDYNATOR
1.	Działania korekcyjno-edukacyjne	1.1 1.2 1.3	Poradnictwo, psychologiczne, prawne, rodzinne, pedagogiczne i socjalne. Terapia. Promowanie programu w zakresie radzenia sobie ze stresem oraz konfliktami (indywidualnie i grupowo)	Pracownicy GOPS odpowiedzialni za realizację PROGRAMU
2.	Działania realizowane w ramach Gminnego Programu Przeciwdziałania i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.	2.1	Wszelkie działania ujęte w programie	Pracownicy GOPS odpowiedzialni za realizację PROGRAMU

Wskaźniki:

- liczba sprawców objętych działaniem ,
- liczba pewnych incydentów.

4. CEL IV. POPRAWA SKUTECZNOŚCI DZIAŁAŃ NA RZECZ OSÓB DOTKNIĘTYCH PRZEMOCĄ ORAZ MONITOROWANIE WYSTĘPOWANIA PRZEMOCY W RODZINIE, JEJ ROZMIARU I SKUTKÓW ORAZ EFEKTYWNOŚCI PODEJMOWANYCH DZIAŁAŃ

Adresaci : wszystkie instytucje, organy, służby i środowiska włączone do programu.

Nr.	ZADANIA		DZIAŁANIA	REALIZATOR LUB Koordynator
1	Oddziaływanie na osoby zajmujące się zawodowo lub społecznie przemocą w rodzinie.	1.1 1.2 1.3	Poradnictwo w tym superwizje. Szkolenie z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Propagowanie działania zespołu interdyscyplinarnego.	Pracownicy GOPS odpowiedzialni za realizację PROGRAMU
2	Oddziaływanie na społeczność lokalną (monitorowanie).	2.1 2.2 2.3	Dyżury informacyjno-interwencyjne w wyznaczonych miejscach na terenie gminy. Wywiady środowiskowe w społecznościach zagrożonych przemocą. Opracowanie wykazu rodzin zakwalifikowanych do specjalnych oddziaływań.	Pracownicy GOPS odpowiedzialni za realizację PROGRAMU
3.	Zbieranie i analizowanie informacji dotyczących zjawiska przemocy i rejestracja faktów.	3.1 3.2 3.3	Diagnoza zjawiska przemocy. Opracowanie nowego raportu, który będzie niezbędny do ewidencji systemu. Przygotowanie sprawozdań przedstawianych wójtowi gminy	Pracownicy GOPS odpowiedzialni za realizację PROGRAMU

Wskaźniki:

- liczba osób biorących udział w szkoleniach,
- ilość wprowadzonych zmian modernizujących program,
- zmniejszająca się liczba rodzin tzw. „specjalnego traktowania”,
- liczba posiedzeń Zespołu Interdyscyplinarnego.

5. HARMONOGRAMY REALIZACJI CELÓW

Lp	Nazwa celu	2008	2009	2010	2011	2012	2013
1	ZAPOBIEGANIE WYSTĘPOWANIU PRZEMOCY W RODZINIE	X	X	X	X	X	X
2	ZMNIEJSZENIE NEGATYWNYCH NASTĘPSTW O CHARAKTERZE SOCJOLOGICZNYM POZWALAJĄCYCH NA OCENĘ STOPNIA ŚWIADOMOŚCI SPOŁECZNEJ	X	X	X	X	X	X
3	ZMNIEJSZENIE NEGATYWNYCH NASTĘPSTW O CHARAKTERZE SOCJOLOGICZNYM POZWALAJĄCYCH NA OCENĘ STOPNIA ŚWIADOMOŚCI SPOŁECZNEJ	X	X	X	X	X	X
4	POPRAWA SKUTECZNOŚCI DZIAŁAŃ NA RZECZ OSÓB DOTKNIĘTYCH PRZEMOCĄ ORAZ MONITOROWANIE WYSTĘPOWANIA PRZEMOCY W RODZINIE, JEJ ROZMIARU I SKUTKÓW ORAZ EFEKTYWNOŚCI PODEJMOWANYCH DZIAŁAŃ	X	X	X	X	X	X

6. ZASADY FINANSOWANIA

Realizacja celów nastąpi poprzez wykorzystanie:

- środków finansowych na realizację zadań własnych gminy,
- środków finansowych pozyskiwanych z zezwoleń na sprzedaż alkoholu,
- wykorzystywanie zasobów różnych instytucji włączonych w program,
- środki finansowe pozyskiwane z szeroko rozumianych programów.

PRZEWODNICZĄCY
RADY GMINY DARŁOWO

Władysław Krakowiak